

CD KLASSIEK

Cello centraal
C. P. E. Bach

Carl Philipp Emanuel Bach (1714-1788), ook de Berlijnse of Hamburgse Bach genoemd, was de tweede zoon uit Johann Sebastian Bachs eerste huwelijk. Zijn dooppeter was niemand minder dan Georg Philipp Telemann, dewelke C. P. E. na een bijna dertigjarige betrekking als klavecimbelspeler aan het hof van Frederik de Grote zou opvolgen als *Kapellmeister* in Hamburgs vijf hoofdkerken.

De jonge Bach ontpopte zich net als zijn vader als een ijverige componist van interessante kerkmuziek, maar dat mag ons niet doen vergeten dat hij ook heerlijke wereldse muziek schreef, zij het dan vooral in zijn Berlijnse tijd.

Daaruit stammen ook deze drie celloconcerto's, door de Duits-Franse cellist Nicolas Altstaedt en het barokensemble Arcangelo met overtuiging en het nodige gevoel gebracht. C. P. E. Bach schreef ze in 1750. De cello werd toen nog beschouwd als een begeleidingsinstrument, zodat een concerto voor cello met orkest een hele gebeurtenis was.

C. P. E. Bachs celloconcerto's zijn typische vertegenwoordig-

gers van de pre-klassiek. Ze dragen de sporen in zich van de meetkundige precisie van vader Bach, maar ze gaan een nieuwe richting uit. Het gevoel dirigeert als het ware de bewegingen van de melodie en abrupte wendingen zetten de luisteraar meermaals op het verkeerde been.

De celloconcerto's van C. P. E. Bach mogen zonder meer worden beschouwd als behorend tot diens meest persoonlijke en experimenterende pioniersarbeid. Ze tonen alleszins onomstotelijk aan welke inventieve geest de componist bezielde.

Nicholas Altstaedt speelt deze concerto's op een Giulio Cesare Gigli van omstreeks 1760, een cello met een mooie ronde en sensuele klank. Altstaedts vertolking zonder vibrato slaagt erin de wervelende ritmeveranderingen zowel als de explosieve energie van de snelle bewegingen even nauwgezet weer te geven als de bezonnenheid en bezonken stemming in de trage. Het orkest onder leiding van Jonathan Cohen gaat vol verve mee in die spannende zoektocht. C. P. E.'s drie celloconcerto's verdienen het. (JC)

Carl Philipp Emmanuel Bach, *Cello Concertos*, door Nicolas Altstaedt (cello) & ensemble Arcangelo onder leiding van Jonathan Cohen, Hypérion (distributie Pias), CDA68112, 23 euro.

CD KLASSIEK

Wagnerfans
Lekeu & Duparc

De Waalse componist Guillaume Lekeu (1870-1894), geboren in Verviers, werd amper 24. Bij het label Ricercar kwam in 1994 een opname uit van zijn integrale compositiewerk, meteen een graadmeter voor zijn talent. Hoogtepunt in Lekeus korte leven was zijn bezoek aan het Wagnerfestival in Bayreuth in 1889. Tijdens een van de opvoeringen van de Wagneropera's raakte hij naar verluidt dermate overmand door emotie dat hij het bewustzijn verloor.

Pianiste Marie-Claude Roy en sopraan Marie-Claude Solanet combineren Lekeus vocale werk met de *Wesendonck-Lieder* van Richard Wagner. De cyclus van vijf

liederen, ontstaan in 1856-1857, is een van de zeldzame werken van de Duitse componist buiten het operagenre. Alhoewel, de liederen *Im Treibhaus* en *Träume* zijn voorstudies van de opera *Tristan und Isolde* waarmee Wagner een nieuw soort muziek schiep. De liedteksten zijn van de hand van Wagners muze Mathilde Wesendonck, op wier graf in Bonn Wagnerfans nog altijd bloemen komen neerleggen.

De opname laat de toehoorder perfect de verwantschap horen tussen de muziek van Wagner en Lekeu, overigens een leering van de Belgische Parijzenaar César Franck. (EDS)

Henri Duparc, Guillaume Lekeu & Richard Wagner, *Visages*, door Marie-Claude Roy & Marie-Claude Solanet, Fuga Libera, Fug 732, digitaal voor 9,99 euro.

BOEK SPIRITUALITEIT

Uit de gevangenis
Dietrich Bonhoeffer

Lode Aerts, de nieuwe bisschop van Brugge, noemt de Duitse theoloog Dietrich Bonhoeffer (1906-1945) een van zijn inspiratiebronnen. Bonhoeffer is bij onze oosterburen een grote naam, omdat hij zich als christen verzette tegen het nazisme. In 1933 verliet hij Duitsland, maar in 1935 keerde hij terug,

ondanks de gevaren daaraan verbonden.

De conservatieve jonge Duitse dominee sloot zich in 1939 aan bij een groep die zich verzette tegen het naziregime en die vertakkingen had tot in de Duitse dienst voor contraspionage, de *Abwehr*. Hij werd in 1943 gearresteerd en na de mislukte aanslag op Hitler op 20 juli 1944 ter dood veroordeeld. In de laatste oorlogsdagen, in april 1945, gaf de *Führer* persoonlijk het bevel de dominee alsnog te executeren.

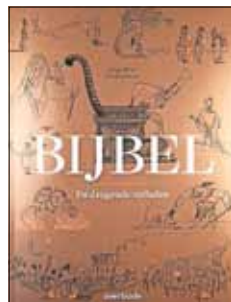
Bonhoeffers meest beroemde boek, *Verzet en overgave*, bundelt de aantekeningen en brieven die hij van 1943 tot 1945 in de gevangenis schreef over de toekomst van de Kerk, de plaats van de christen in de wereld en een religieus christendom. Na de oorlog had het een enorme invloed. Het leek alsof Bonhoeffer had voorzien wat het christendom in Europa zou doormaken vanaf de jaren 1950. Bovendien combineerde het vroomheid met radi-

cale betrokkenheid op de wereld.

Uitgeverij Kok geeft Bonhoeffers geschriften opnieuw uit, gebundeld als *Geborgen en getroost. Gedichten en gebeden*. De meeste van die teksten ontstonden tijdens de gevangenschap in de zomer van 1944, dus tijdens zijn laatste levensjaar. Het gedicht *Goede machten* is in protestantse kringen intussen een klassieker geworden en ademt volledig godsvertrouwen. Het boek bevat ook duiding en verklaring van de gedichten, die Bonhoeffers spiritualiteit gebald weergeven. (EDS)

Dietrich Bonhoeffer, *Geborgen en getroost. Gedichten en gebeden*, Kok, Kampen, 2016, 112 blz., 14,99 euro, ISBN 978 90 4352 770 5.

BOEK BIJBEL

Joodse blik
Boyer & Bloch

De Bijbel is geen kinderboek, zelfs niet als er plaatjes bijstaan. De Franse schrijver Frédéric Boyer en tekenaar Serge Bloch 'hervertellen' 35 sleutelverhalen uit het Oude Testament vanuit die overtuiging dat het vertellen

van die verhalen betekent dat je het hebt over vandaag. De Bijbel met zijn verhalen over vluchten, zwerven, geweld en overspel is dan ook allerminst zoete koek. Over de kwetsuren van het leven wordt niet gezwegen.

Elzasser Bloch is een bekroond illustrator en werkte als cartoonist in dienst van vooraanstaande Amerikaanse kranten. Hij groeide echter ook op in een traditioneel joodse geloofsgemeenschap. Boyer is dan weer literair directeur van de katholieke uitgeverij Bayard, partner van uitgeverij Averbode.

Opmerkelijk, maar niet verwonderlijk vanuit de Joodse optiek, is de aandacht voor het boek Jozua, de verovering van het land. Blochs werk is hallucinant. Zijn verbeelding van de val van Jericho roept herinneringen

op aan prenten uit de jaren 1960. Ook schitterend, maar voor een 'gevorderd' publiek, is de uitwerking van Davids overspel dat door God wordt bestraft.

Absolute krachttoer is het illustreren van het Hooglied, de psalmen en de visioenen van de profeet Ezechiël. O ja, van God wordt geen beeld gemaakt.

Frédéric Boyer & Serge Bloch, *Bijbel. De dragende verhalen*, Altiora, Averbode, 2016, 520 blz., 34,90 euro, ISBN 978 90 3170 334 0.

BOEK ROMAN

Middeleeuwse schone
Stefan Hertmans

Eind negentiende eeuw ontdekten Britse onderzoekers in een opslagruimte van een synagoge in de Egyptische hoofdstad Caïro zo'n 300.000 manuscripten over de geschiedenis van het Jodendom, sommige wel duizend jaar oud. Een groot deel werd overgebracht naar de universiteit van Cambridge, waar ze tegenwoordig bekendstaan als de *Cairo Genizah*. De schat bevatte ook de oorspronkelijke Hebreeuwse tekst van Wijsheid van Jezus Sirach, een Bijbelboek dat slechts in zijn Griekse versie werd doorgegeven.

Enkele middeleeuwse documenten over bekeerlingen van het christendom naar het Jodendom fascineerden de Vlaamse schrijver Stefan Hertmans zozeer dat hij er een roman over schreef. Joden werden in het christelijke Europa met rust gelaten, zolang ze belastingen betaalden om hun erediens te mogen uitvoeren. Vervolg was veeleer uitzonderlijk, maar resulteerde wel in pogroms (van het Russische woord voor plundering), fysiek geweld tegen Joden en plundering van hun bezittingen. De eerste pogroms vonden plaats in Spanje en Zuid-Frankrijk ten tijde van de Eerste Kruistocht in 1096. Later waaide het fenomeen over naar Noord- en West-Europa. De pogrom in Brussel in 1370 is een bloederig voorbeeld. Uit angst bekeerden tienduizenden Joden zich tot het christendom, maar – en dat leert de *Cairo Genizah* – er waren ook christenen die overgingen naar het jodendom.

Stefan Hertmans rijmt bovengaande elementen aan de geschiedenis van Monieux, een dorp in het Franse departement Vaucluse dat zijn tweede thuis is geworden. In Monieux woonde in de middeleeuwen een aanzienlijke Joodse minderheid.

Hertmans vertelt het verhaal van een meisje, een Noormannen dochter uit Rouen, dat verliefd wordt op de zoon van een rabbijn en met hem huwt. Aldus verandert ze van identiteit en wordt ze een joodse die uiteindelijk het gruwelijke lot van haar nieuwe volk zal moeten delen. De Bijbelkenners ontwaart op de achtergrond het boek Ruth.

De auteur produceert niet enkel een historische roman, hij gaat ook op zoek naar de steden die volgens hem een rol spelen in dit opmerkelijke verhaal. Bijgevolg is *De bekeerlinge* een boek met diverse lagen. Met *Oorlog en terpentijn* bewees Hertmans eerder al zijn volstrekte meesterschap. (EDS)

Stefan Hertmans, *De bekeerlinge*, De Bezige Bij, Amsterdam, 2016, 317 blz., 19,99 euro, ISBN 978 90 234 996 26.